

DÂVÜD-i HALVETİ

(Daud خلوتی)
(ö. 913/1507)

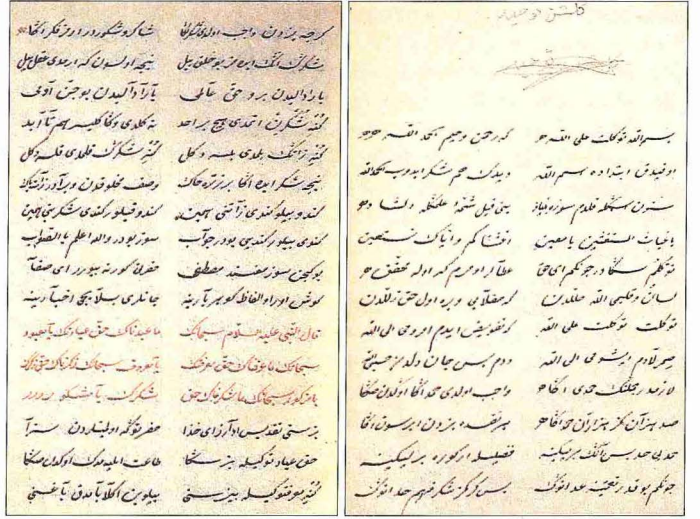
Halvetî tarikatı şeyhi.

Bolu'nun Mudurnu kazasında doğdu. Bağdat'ta tahsil gördükten sonra Amasya'ya giderek Seyyid Yahyâ-yı Şirvânî'nin halifelerinden Habîb Karamânî'ye (ö. 902/1497) intisap etti. Bir süre sonra şeyhi tarafından Halvetîliği yaymak üzere Mudurnu'ya gönderildi ve orada vefat etti.

Devrinin önemli âlim ve şeyhlerinden biri olduğu anlaşılan Dâvüd-i Halvetî'nin İsfendiyaroğulları nezdinde büyük itibarı vardı. Nitekim İsfendiyaroğulları Hükümdarı İsmâil Bey'in kardeşi ve rakibi olup Kızıl Ahmed diye bilinen Emîr Ahmed'in kendisinden bazı tasavvufî meselelerin izahını yapan bir eser yazmasını istemesi bunu açıkça göstermektedir.

Taşköprizâde, Kızıl Ahmed'in Dâvüd-i Halvetî'ye bir mektup göndererek ondan "devâir-i hams" hakkında bilgi istediğini, şeyhin de buna cevap olarak *Gülşen-i Tevhîd* adını verdiği büyük bir kitap yazdığını, Türkçe ve Arapça ile karışık olarak telif edilen bu eserin tarikat ehli arasında çok rağbet gördüğünü kaydeder. Eserin "Sebeb-i Te'lîf" bölümünde ifade edildiğine göre de Dâvüd-i Halvetî Kızıl Ahmed'in isteği üzerine mensur küçük bir risâle yazarak ona okumuş, bu risâleyi pek beğenen Kızıl Ahmed'in arzusu üzerine daha sonra aynı konuda manzum olarak *Gülşen-i Tevhîd* adlı eserini kaleme almıştır. Eserin dörtte birini *atvâr-ı seb'a** konusu teşkil eder; diğer bölümlerde ise bazı âyet ve hadislerle Hz. Ali'nin ve Ebû Saîd-i Ebû'l-Hayr, Şehâbeddin es-Sühreverdî, Muhyiddin İbnü'l-Arabî, Mevlânâ Celâleddin, Seyyid Yahyâ-yı Şirvânî, Habîb Karamânî gibi ünlü sûfilerin sözleri tercüme ve şerhedilir. Başlık şeklinde alınan bu sözlerin tercüme ve şerhleri manzum olarak yapılmıştır. Genellikle mesnevi tarzında kaleme alınan *Gülşen-i Tevhîd* yer yer kaside, gazel ve rubâiler ihtiva etmektedir. Eserde tasavvufî-ahlâkî konuları işleyen bazı hikâyeler de yer almaktadır. Necatî Elgin tarafından Konya Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi'ndeki (nr. 5694) 1042 (1633) tarihli nüshaya dayanılarak ilim âlemine tanıtılan eserin, Dâvüd-i Halvetî'nin vefat tarihi olan 913'te (1507) istinsah edilmiş diğer bir nüshası ile istinsah tarihi bilinmeyen bir başka nüshası Süleymaniye Kütüp-

Dâvüd-i Halvetî'nin *Gülşen-i Tevhîd* adlı eserinin ilk iki sayfası (Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 3329)

hanesi'ndedir (Hacı Mahmud, nr. 3329, 291 vr.; Reşid Efendi, nr. 427, 219 vr.).

BİBLİYOGRAFYA :

Dâvüd-i Halvetî, *Gülşen-i Tevhîd*, Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud, nr. 3329; Taşköprizâde, *eş-Şekâ'ik*, I, 382; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1505; *Osmanlı Müellifleri*, I, 69; *Sicill-i Osmânî*, II, 342; Gölpınarlı, *Katalog*, III, 337-338; Necatî Elgin, "Dâvüd-i Halvetî'nin *Gülşen-i Tevhîd*", *TDED*, XIII (1964), s. 91-98.

RECEP USLU

DÂVÜD b. HUSAYN

(داود بن الحصين)

Ebû Süleymân Dâvüd b. el-Husayn el-Medenî el-Ümevî
(ö. 135/752-53)

Siyer ve megâzî müellifi, muhaddis.

Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Hz. Osman'ın oğlu Amr'ın (İbn Hibbân'a göre Amr'ın oğlu Abdullah'ın) *mevlâ**sı olduğu için el-Ümevî nisbesiyle anılmıştır. Babası Husayn, sahâbilerden Câbir b. Abdullah ve Ebû Râfî'den hadis rivayet etmiş bir tâbî olup bu hadislerden biri İbn Mâce'nin *es-Sünen*'inde yer almıştır. Kendisinden ise sadece oğlu Dâvüd rivayetinde bulunmuştur. Medine'de yaşayan Dâvüd b. Husayn, babasından başka Abdullah b. Abbas'ın mevlâsı İkrime el-Berberî, Abdullah b. Ömer'in mevlâsı Nâfî, A'rec diye tanınan Abdurrahman b. Hürmüz gibi âlimlerden hadis, siyer ve megâzî tahsil etmiştir. Kendisinden rivayette bulunanlar arasında Mâlik b. Enes, İbn İshak, İbrâhim b. Ebû Yahyâ, İbrâhim b. Ebû Habîbe vb. muhaddis ve siyer âlimleri sayılabilir.

Dâvüd'un rivayetleri konusunda münekkittler başlıca iki gruba ayrılmışlardır. Hâricîler'in görüşünü benimsemesi

ve onlara yakınlığı ile tanınan İkrime'den rivayette bulunması bazı münekkittleri olumsuz yönde etkilemiştir. Süfyan b. Uyeyne onun rivayetlerinden uzak durduklarını, Ali b. Medîni ise İkrime'den naklettiği rivayetlerinin *münker** olduğunu söylemektedir. Ebû Zür'a er-Râzî ile Ebû Hâtim Muhammed b. İdris er-Râzî, Dâvüd'un rivayetlerinin araştırmaya tâbi tutulmak üzere yazılabileceğini belirtmişlerdir. Ayrıca Ebû Hâtim er-Râzî, Mâlik b. Enes ondan hadis almasaydı rivayetlerine kimse değer vermezdi demektedir. Yahyâ b. Maîn ise onun *sika** olduğunu ifade etmiş, İbn Sa'd ve Ebû'l-Hasan el-İclî de bu görüşü benimsemişlerdir. *eş-Şikâ't*'inde Dâvüd'un biyografisine yer veren İbn Hibbân, onun Hâricî görüşü benimsemekle beraber bu görüşün propagandasını yapmadığı için rivayetlerini büsbütün terketmenin doğru olmayacağını belirtmiştir. Nitekim Mâlik b. Enes'e, Dâvüd b. Husayn ve onun gibi kaderi inkâr eden kişilerden niçin hadis rivayet ettiği sorulunca, onların yalan söylemektense gökten yüzükoyun yere düşmeyi tercih edecek kadar doğru sözlü kimseler olduklarını ifade etmiştir (İbn Hacer, II, 32). Rivayetlerinin *Kütüb-i Sitte*'de yer alması olumlu yönlerinin ağır bastığını göstermektedir. Nitekim İbn Adî, kendisinden sika râviler rivayette bulunduğu zaman hadislerinin delil olarak kullanılabilirliğini söyleyerek orta bir yol tutmuştur.

Dâvüd b. Husayn'ın günümüze kadar gelmeyen *Kitâbü'l-Megâzî* adlı bir eseri olduğu kaydedilmektedir. Vâkıdî'nin *Kitâbü'l-Megâzî*'sinde, Belâzürî'nin *En-sâbü'l-esrâf*'inde ve onlardan iktibasla Taberî'nin *Târîh*'inde onun megâzî hakkındaki rivayetleri yer almaktadır. Fuat

Sezgin'in kanaatine göre Vâkidî bu bilgileri, Dâvûd'un talebesi İbrâhim b. Ebû Habîbe'nin rivayetiyle elde etmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *eṭ-Ṭabakât: el-Kısmü'l-mütemmim*, s. 317; Yahyâ b. Maîn, *et-Târîh*, II, 152; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, III, 231; İbn Ebû Hâtim, *İlelû'l-hadis*, Kahire 1343, s. 380; a.mlf., *el-Cerh ve't-ta'dil*, III, 408-409; İbn Hibbân, *eş-Şikâi*, VI, 284; İbn Adî, *el-Kâmil*, III, 959-60; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, VIII, 379-382; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, VI, 106; a.mlf., *Târîhu'l-İslâm: sene 121-140*, s. 409-410; a.mlf., *Mizânü'l-i'tidâl*, II, 5-6; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, II, 32; III, 181-182; Sezgin, *GAS*, I, 285.

MUSTAFA ZEKİ TERZİ

DÂVÜD-İ KARSI

(داود قارسی)

(ö. 1169/1756)

Çok yönlü
Osmanlı âlim ve müderrisi.

Aslen Karslı olup doğum tarihi ve ailesi hakkında bilgi yoktur. Döneminde Dâvûd-İ Karsî veya Dâvud Efendi olarak tanınmıştır. Sonraları Kara Dâvud diye anılmışsa da bu kendisinden çok önce yaşamış olan Teftâzânî'nin talebesi Kara Dâvud (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1063) veya Dâvud b. Kemâl el-Kocevî el-İzmitî ile (ö. 948/1541) karıştırılmış olmasından kaynaklanmaktadır (bk. Taşköprizâde, s. 399-400; *Osmanlı Müellifleri*, I, 399). Bütün eserlerinin mukaddimesinde kendisini Dâvud b. Muhammed el-Karsî el-Hanefî şeklinde tanıtan Dâvud, temel medrese eğitimi Kars'ta o yörenin tanınmış zâhid ve âlimi Çolak Abdullah Efendi'den yaptı. Daha sonra İstanbul'a giderek tahsilini ve mülâzemetini tamamladı. Akkirmânî'nin de mümeyyiz olarak bulunduğu ruûs imtihanında başarılı oldu. Bu imtihanda mümeyyizlerin kendisine sorduğu sorularla onun verdiği cevaplardan oluşan *Risâletü'l-İmtihân*'ı Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulmaktadır (Kasıdecizâde, nr. 723/2, vr. 4^b-6^a). Osmanlı ilmiye geleneğine göre ruûs imtihanında başarılı olanlar taşra medreselerinden birine müderris olarak tayin edilirdi de kaynaklarda Dâvud-İ Karsî hakkında bu hususla ilgili bir bilginin bulunmamasından ve resmî makamlardan uzak kalarak zâhidâne bir hayat yaşamış olmasından hareketle onun böyle bir tayine yanaşmadığı sonucunu çıkarmak mümkündür. Her ne kadar başta Âkîfzâde el-Amâsî olmak üzere (*el-Mecmû*, vr. 138) Dâvud-İ Karsî'den bahseden bü-

tün kaynaklar, onun mülâzemetini tamamladıktan sonra Birgi'ye gittiğini kaydediyorsa da eserleri yazıldıkları yer ve tarihlere göre incelendiğinde Dâvud'un tahsilini tamamladıktan sonra Mısır'a gittiği, orada kısa bir süre içinde ilmî ehliyetini çevresine kabul ettirip ders vermeye başladığı ve daha ziyade öğrencilerinin ihtiyacı doğrultusunda eserler telif ettiği anlaşılar. Dâvud-İ Karsî'nin Mısır'dan ne zaman döndüğü kesin olarak belli değildir. Ancak Mısır'da iken telif ettiği bilinen eserlerinden ikisinin öğrencileri tarafından 1154 yılının ilk aylarında (1741'in ortaları) İstanbul'da istinsah edilmiş olmasını dikkate alarak 1153 yılının sonlarında (1741'in ilk ayları) İstanbul'a geldiğini söylemek mümkündür. Dâvud-İ Karsî bir süre sonra kendisine hayran olduğu ünlü Türk bilgini Birgivi'nin memleketi olan Birgi kasabasına giderek orada yerleşmiş ve Birgi Ulucami Medresesi'nde müderrislik yapmıştır. Daha sonra 1159 (1746) yılında Kıbrıs'a gittiği, bir müddet orada kalarak öğretim ve irşad faaliyetleriyle meşgul olduğu, bu sırada kaleme aldığı bilinen eserlerinden anlaşılmaktadır. 1162 yılının ramazan bayramında (14-16 Eylül 1749) bir ziyaret amacıyla Lârende'de (Karaman) bulunduğu, orada yazdığı bir eserin ferâğ kaydından öğrenilmektedir.

Dâvud-İ Karsî Birgi Ulucami Medresesi'nde Arap dili ve edebiyatı, tefsir, hadis, kelâm, mantık, âdâbü'l-münâzara ve ilm-i mîkât gibi çok çeşitli alanlarda dersler verdi. Bir yandan öğrencilerini sağlam bir öğretim metoduyla yetiştirmeye çalışırken öte yandan adı geçen ilim dallarında Türkçe ve Arapça olarak pek çok eser telif etti. Dünya malına, makam ve mansıba değer vermeyerek zâhidâne bir hayat yaşamayı tercih etti; ilmi, takvâsı ve Ehl-i sünnet akîdesine bağlılığı ile talebelerinin ve muhitinin takdirini kazandı. Bazı eserlerinin muhtevasından, onun bâtinî fikirler karıştırılmış tasavvufî anlayışlarla mücadele ettiği, bunlara karşı Asr-ı saâdet'in ihsân* anlayışını savunduğu anlaşılmaktadır.

Hayatının son on beş yılını Birgi'de geçiren Dâvud-İ Karsî 1169 yılının son günlerinde (Ağustos 1756) bu kasabada vefat etti. Vasiyeti gereği Birgi'nin dışındaki bir tepe üzerinde medfun bulunan Birgivi'nin yanına gömüldü. Dâvud-İ Karsî'nin Ömer ve Osman adlı iki oğlunun bulunduğu, bunların eserlerinden bahsedilen bazı kaynaklardan öğrenilmekte-

dir (meselâ bk. *Osmanlı Müellifleri*, I, 309; *Hediyetü'l-ârifin*, I, 659; *İzâhu'l-mekân*, I, 310).

Eserleri. İslâmî ilimlerin çeşitli dallarında kendisinden önce yazılmış, daha ziyade ders kitabı olarak kullanılan pek çok kitaba, özellikle talebelerinin bunlardan istifadesini kolaylaştırmak amacıyla şerh ve hâşiyeler yazan Dâvud-İ Karsî'nin eserlerini şu şekilde gruplandırarak mümkündür:

A) **Tefsir-Kıraat**. 1. *er-Risâletü'n-Nûriyye ve'l-mışkâtü'l-kuğsiyye*. Nûr sûresinin 35. âyetinin tefsiri olup bazı müfrit tasavvuf ehline cevap olmak üzere kaleme aldığı bu eserin Süleymaniye Kütüphanesi ile (Hacı Mahmud Efendi, nr. 6383) Birgi Kütüphanesi'nde birer nüshası bulunmaktadır. Bursalı Mehmed Tâhir'in *Risâle fi't-tefsir* adıyla kaydettiği eser (*Osmanlı Müellifleri*, I, 309) muhtemelen bu risâledir. 2. *el-Fetħiyye fi beyâni'd-dâdi'l-ka'fiyye*. "Dad" harfinin telaffuzuyla ilgili küçük bir risâle olup Süleymaniye Kütüphanesi'nde iki nüshası bulunmaktadır (Tekelioğlu, nr. 408/4; İbrâhim Efendi, nr. 32/17). 3. *Tahrîrât ve takrîrât 'ale'l-besmele ve'l-ħamdele ve's-şalâti ve's-selâmi'l-lafziyye*. Risâlenin Berlin'de bulunan nüshasının (bk. Ahlwardt, nr. 2281), muhtemelen öğrencilerinden olan Ali b. Ahmed b. Hacı Ali tarafından 1150 (1737) yılında istinsah edilmiş olmasından hareketle müellifin bu risâleyi Mısır'da kaleme aldığı söylenebilir. Eserin Süleymaniye Kütüphanesi'nde de iki nüshası vardır (Tırnovalı, nr. 1412/10; Yazma Bağışlar, nr. 769/1). 4. *Şerħu'd-Dürri'l-yetim*. Birgivi'nin tecvide ilgili *ed-Dürri'l-yetim* adlı Arapça eserinin şerhi olmalıdır (Manisa İl Halk Kütüphanesi, nr. 4559/3).

B) **Hadis**. *Şerħu Uşûli'l-ħadis li'l-Birgivi*. Öğrencilerine *Şaħîh-i Buħârî* okutmadan önce hadis usulüne dair bilgi vermek için Birgivi'nin konuyla ilgili olan Arapça risâlesini şerhetmiştir. Süleymaniye Kütüphanesi'nin çeşitli bölümlerindeki on yedi ve Beyazıt Devlet Kütüphanesi'ndeki üç nüshasının yanı sıra dünyanın çeşitli kütüphanelerinde pek çok nüshası bulunan şerhin ayrıca birçok basması yapılmıştır (İstanbul 1272'de iki defa, 1275, 1288'de iki defa, 1293, 1298, 1312, 1314, 1326; Bulak 1303). Eser hem ilim erbabının hem de öğrencilerin ilgisini çekmiş, bu sebeple tercüme edilmiş ve üzerine hâşiyeler yazılmıştır. Galata kadılarından Babakaleli Abdülaziz Ahmed Efendi'nin *Mukarribü't-tâlibîn* adıyla